

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava

Maris Märtsin

REGULAARSE ETTELUGEMISE MÕJU TÄHELEPANELIKU KUULAMISE OSKUSE
ARENDAMISEL 5-7AASTASTE LASTE NÄITEL

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Ilona Võik

Tartu 2022

Regulaarse ettelugemise mõju kuulamisoskuse arendamisel 5-7aastaste laste näitel

Resümee

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli uurida, kas ja kuidas mõjutab regulaarne lastekirjanduse ettelugemine 5-7aastaste laste tähelepaneliku kuulamise oskust. Uurimus viidi läbi jaanuarist märtsini aastal 2022. Tegevusuuringus osalesid ühe Tartu lasteaia 5-7aastaste laste rühma lapsed ning nende vanemad. Üheks uuringu mõõtevahendiks kasutati poolstruktureeritud ankeetküsitlust lapsevanematele ning laste kuulamisoskust mõõdeti enne ja pärast ettelugemise perioodi kuulamisülesannete läbiviimisega. Lisaks eelnevale vaadeldi uurimuse läbiviimisel laste tegevust ning käitumist kuulamise ajal.

Uurimusest järeldati, et lapsevanemad peavad ettelugemist kuulamisoskuse arendamise juures väga oluliseks ning 70% vanematest loeb oma lapsele ette iga päev. Samas ei muutunud märgatavalt lapsevanemate hinnang oma lapse kuulamisoskusele uurimuse vältel. Põhjenduseks toodi, et raamatud ja ettelugemine olid kodus juba varasemalt aukohal. Saadi kinnitust sellele, et regulaarse lastekirjanduse ettelugemise abil on võimalik arendada laste kuulamisoskust. Ettelugemise perioodi lõpus laste kuulamisülesannete soorituste tulemused paranesid.

Märksõnad: kuulamine, kuulamisliigid, kuulamisoskuse arendamine, ettelugemine

Abstrakt

The aim of this bachelor's thesis was to find out if and how can affect 5-7 year old children's ability to listen carefully through reading aloud children's literature regularly. The survey was conducted in January till March 2022. In this action research participated a group of 5-7 year old children and their parents from a kindergarten in Tartu. One of the measures of the study was a semi-structured questionnaire for parents and children's listening skills were measured before and after regular reading aloud period by doing listening tasks. In addition to the above, when conducting the research the author was observing children's activities and behavior during the hearing.

The study concluded that parents consider reading aloud to be very important in developing listening skills and 70% of parents read to their child every day. However, parent's assessment of their child's listening skills did not change significantly during the study. They explained that the books and reading aloud were already important in their home even before this study. Confirmation was received that it is possible to improve children's listening skills by reading aloud children's literature regularly. At the end of the study, children's performances of listening skills tasks improved.

Key words: listening, types of listening, developing listening skills, reading aloud

Sisukord

Resümee.....	2
Abstract.....	3
Sisukord	4
Sissejuhatus.....	5
<i>Kuulamise olemus ning olulisus</i>	6
<i>Kuulamise liigid</i>	7
<i>Kuulamisoskuse arendamine</i>	8
<i>Kuulamiseelsed, -aegsed ja -järgsed tegevused</i>	9
<i>Ettelugemine kuulamisoskuse arendamisel</i>	10
<i>Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused</i>	11
Metoodika	12
<i>Valim</i>	12
<i>Mõõtevahendid</i>	12
<i>Protseduur</i>	13
Tulemused.....	14
Arutelu	21
Tänu sõnad	24
Autorsuse kinnitus	24
Kasutatud kirjandus	25
Lisa 1. Nõusoleku vorm lapsevanemale	29
Lisa 2. Ankeetküsimustik lapsevanematele	30
Lisa 3. Uurijapäevik.....	31

Sissejuhatus

Kuulamisoskust peetakse lingvistika esimeseks osaoskuseks. Võime kuulata antakse lapsele kaasa sündides, kuid seda tuleb arendada, et kuulamisvõimest saaks kuulamisoskus. Et lapse kõne saaks täisväärtuslikult areneda, tuleks lapse koolieelses eas eelkõige keskenduda kuulamisoskuse arendamisele (Kivi & Sarapuu, 2005). Kuulamine on tihti isegi olulisem kui kõnelemine, sest see mõjutab meie edasist suhtlemist. Kõnelemisoskust pole võimalik arendada ilma kuulamisoskust arendamata (Kärtner, 2000). Erinevates olukordades kuulatakse erinevatel eesmärkidel ning eesmärgist lähtuvalt valitakse ka kuulamismeetodid. Koolis oodatakse õpilastelt eelkõige õpitavast materjalist võimalikult täpset arusaamist. Selle jaoks on olulisel kohal mõistev kuulamine (*comprehensive listening*), mis väljendab ka sõnaliselt termini definitsiooni – kuulamine mõistmise eesmärgil (Pauklin, 2014). Kuulamisoskust liigitatakse autorite poolt erinevalt. Lähtudes definitsioonide sarnasustest, võib mõistvat kuulamisoskust nimetada ka tähelepanelikuks kuulamise oskuseks (Wolvin & Coakley, 1996; Uusen, 2002).

Üheks kuulamisoskuse arendamise võimaluseks on regulaarne ettelugemine.

Ettelugemine toetab varases eas lapse sõnavara teket ja suulise kõne ning eneseväljendusoskuse arengut (Nugin, 2017). Lapsed, kelle kodus palju ette loetakse, kuulevad esimese viie eluaasta jooksul 1,4 miljonit sõna rohkem kui lapsed, kellele kunagi ei loeta (Logan *et al*, 2019). Ka Männamaa & Marats (2009) toovad välja, et keelelist arengut ning teksti mõistmist soodustavad kuulumistähelepanu, kuulamisoskuse ja kõne arendamine, mille jaoks tuleks lugeda või jutustada lühikesi jutukesi ning esitada nende kohta küsimusi. Lapsele soovitatakse ette lugeda iga päev vähemalt 15-30 minutit ning on oluline, et ta tunneb end kaasatuna ja mugavalt (Partridge, 2004). Et kujundada tähelepaneliku kuulamise oskust, tuleb seda harjutada konkreetsete kuulumisülesannete abil (Kivi & Sarapuu, 2005). Lisaks eelnevale tekitatakse ettelugemisega lastes lugemissoovi, ollakse lugejatena eeskujuks, luuakse uusi taustateadmisi ning seostatakse lugemist nauditava tegevusena (Trelease, 2013).

Trelease (2013) toob lapsevanematele soovitusena välja selle, et maailma parim ettevalmistus eksamiteks on see, kui nad loevad oma lastele väikesest peale unejutte ette. Viimasel ajal kasutatakse Eestis lapse koolivalmiduse hindamiseks näiteks kontrollitud joonistamise vaatluse testi, mis hindab nii lapse teadmisi kui ka sotsiaalseid oskuseid (Häidkind *et al*, s.a.). Test põhineb suures osas kuulamisoskusel, kuna lapsele loetakse juhendid ette vaid

üks kord, mille põhjal peab laps erinevaid ülesandeid täitma. Seetõttu on väga oluline uurida kuulamisoskuse arendamist juba eelkooliealiste laste puhul.

Varasemalt läbiviidud bakalaureusetöö „Ettelugemise mõju kuulamisoskuse arendamisel ja iseseisva lugemishuvi tekitamisel 2. klassi õpilaste näitel“ (Härm, 2020) tulemustest selgus, et muude positiivsete muutuste kõrval oli märgata ka laste kuulamisoskuse arengut. Tutvudes lisaks nimetatud uurimusele veel teiste varasemate uurimustega kuulamisoskuse arendamise kohta, tekkis töö autoril huvi edasi uurida, kas ja kuidas mõjutab regulaarne ettelugemine eelkooliealiste laste tähelepaneliku kuulamise oskust.

Kuulamise olemus ning olulisus

Kuulamist on defineerinud paljud erinevad autorid (Donoghue, 1991; Dumont & Lannon, 1990; Kikas, 2008; Uusen, 2002; Veenpere, 2001), kuid nad on ühisel arvamusel, et see on aktiivne ja teadvuslik protsess, mis koosneb nii keskendumisest, kuulamisest kui arusaamisest ning selle protsessi käigus saab kuulaja ajus suuline kõne tähenduse, mis võimaldab kuuldut mõista.

Kuulamisprotsessil on erinevate allikate andmetel viis etappi: kuulmine, arusaamine, meespidamine, hindamine ning vastamine (Hopper, 2007; Kline, 1996; Tyagi, 2013).

Uusen (2002) ja Uibu & Voltein (2010) toovad välja, et kuulamisvõime on lingvistika esimene osaoskus ning see aitab edu saavutada teistes keelelistes osaoskustes nagu lugemine, kirjutamine ning rääkimine. Lisaks eelnevale on kuulamine tähtsaim vahend massi- ja haridusteabevahenditest informatsiooni saamiseks ning mõtlemis- ja järeldusoskuse arendamisel (Uusen, 2002). Kuna kuulamisel on oluline roll õppeprotsessis (Ahmadi & Gilakjani, 2011), siis tuleks kuulamisoskuse kujundamisega tegeleda terve lapse koolieelse ea vältel (Kivi & Sarapuu, 2005). Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2011) toob välja 6-7aastase lapse õppe- ja kasvatustegevuse eeldatavate tulemustena, et laps mõistab kuuldut, suudab reageerida sellele sobivalt ning oskab jutustada kuuldud teksti alusel, andes edasi põhisisu ja olulised detailid.

Kuulamine on oluline ka varases koolieas, kuna enamikku tegevustest juhendatakse praktiliselt kuulamise kaudu (Uusen, 2002). Üleüldse on kuulamine aluseks heade inimsuhete loomisele, kuna kaaslaste kuulamisel kujundatakse oma väärtushinnanguid ning muudetakse arvamusi, rääkimata sellest, et hea kuulaja suudab abiks olla ka keerulisemate probleemide korral (Uusen, 2002).

Kuulamise liigid

Kuulamist liigitatakse autorite poolt erinevalt. Uusen (2002) eristab kuulaja keskendumise astme järgi kolme liiki kuulamist: nautiv kuulamine, tähelepanelik kuulamine ning kriitiline kuulamine. Kuulamise eesmärgist tulenevalt on välja toodud viis kuulamisliiki: eristav kuulamine, mõistev kuulamine, teraapiline kuulamine, kriitiline kuulamine ja väärtustav kuulamine (Wolvin & Coakley, 1996). Lisaks eelnevatele on Andrus Org põhikooli eesti keele ja kirjanduse valdkonnaraamatus välja toonud hoopiski kuus kuulamise liiki: aktiivne kuulamine, kriitiline kuulamine, tähelepanelik kuulamine, väärtustav/nautiv kuulamine, loovkuulamine ja passiivne kuulamine (Org, 2011).

Nagu töö autor juba sissejuhatuses välja tõi, valitakse kuulamise eesmärgist lähtuvalt kuulamise meetodid. Kuna koolis oodatakse õpilastelt enamasti just õpitavast materjalist täpset arusaamist, keskendub ka käesoleva töö autor oma uurimuses just mõistvale kuulamisele. Võrreldes erinevaid definitsioone, võib mõistva kuulamise oskust nimetada ka tähelepaneliku kuulamise oskuseks (Wolvin & Coakley, 1996; Uusen 2002). Järgnevalt keskendubki töö autor just nende kahe kuulamisliigi lahtimõtestamisele.

Mõistev kuulamine (*comprehensive listening*) ehk kuulamine mõistmise eesmärgil on kuulamisliik, mida kasutatakse igal elualal ning on suures osas aluseks hariduse omandamisel (Pauklin, 2014). Et mõistvas kuulamises edukas olla, tuleb keskenduda täpselt kuuldule, et sellest aru saada, mitte anda kriitilisi hinnanguid. Kuuldud informatsiooni mõistmisega on suuremal või vähemal määral seotud paljud erinevad muutujad: mälu, keskendumine, sõnavara suurus, vanus, intelligentsus, motivatsioon, väljendusoskus, kõneoskus, lugemisest arusaamine, edukus õppetöös, esitluse tempo ning kultuuriline staatus (Wolvin & Coakley, 1996). Pauklin (2014) on veel rõhutanud, et mõistev kuulamine põhineb eristaval kuulamisel ning on aluseks teraapilisele, kriitilisele ning väärtustavale kuulamisele.

Tähelepanelik kuulamine aitab mõista juhendeid ja seletusi ning kuulamise juures on oluline see, et kuulaja keskendub vaid ühele hääleallikale korraga ja on võimeline kuuldu põhjal küsimustele vastama (Uusen, 2002). Kuna tähelepanelik kuulamine aitab aru saada tööjuhenditest ning seletustest, siis suurema osa kooliajast kasutavadki lapsed just seda kuulamise meetodit (Pauklin, 2014; Raissar, 2010).

Kuulamisoskuse arendamine

Emakeele omandamine toetub suures osas kuulamisele, mis omakorda on teiste keeleliste osaoskuste (kõnelemine, lugemine ja kirjutamine) aluseks (Hausenberg, Kikerpill, Rõigas & Türk, 2004; Uibu & Voltein, 2010). Hästi arenenud kuulamisoskus on oluline, et elus edukalt hakkama saada (Sandall, Schramm & Seibert, 2003). Lapsel, kellega enne kooli regulaarselt ei räägita, laulda või kellele ette ei loeta, on hiljem koolis palju raskem, kui muidu olla võiks (Velner, 2021). Seetõttu on lapse suhtlemise arengu (kõne ja kuulamine) üks olulisemaid mõjutajaid teda ümbritsev keskkond, sealhulgas ennekõike tema perekond (Männamaa & Marats, 2009). Kõnelemisoskust pole aga võimalik arendada ilma kuulamisoskust arendamata (Kärtner, 2000). Seega on kuulamisoskuse arendamine juba lapse varases eas väga oluline.

Kodusest keskkonnast edasi liigub laps lasteaeda ning kooli, kus õpetaja ülesanneteks on luua kuulamisoskuse arenemiseks sobiv keskkond, tekitada lastes huvi kuulamise vastu ning kujundada head kuulamisharjumused (Jalongo, 1991). Kuulamisoskuse arendamiseks on hea kasutada erinevaid kuulamistekste ning kuulamisülesandeid. Kuna oluline on, et lapsed mõistaksid valitud kuulamistekste, siis on hea võimalus kasutada selleks lastekirjandust, kuna seal on tekstid mitmekesise sõnavara ning sisuga (Hopper, 2007). Lisaks saab lastekirjandusega hästi arendada lapse kujutlus- ja keskendumisvõimet ning tekitada lapses huvi kuulamise vastu (Sandall *et al.*, 2003).

Saarso ja Sõrmus (2008) on välja toonud erinevad ülesanded, millega õpetaja peaks arvestama, kui hakkab planeerima kuulamisülesandeid:

- Tuleks pöörata tähelepanu kuulamiseelsele etapile, kuna see tutvustab lapsele kuulamistekstis kasutatavat grammatikat ja sõnavara ning kuulamisteksti vormi.
- Et kuulamist paremini eesmärgistada, tuleks kasutada iga kuulamisetapi tarbeks erinevaid ülesandeid.
- Välistamaks probleeme ülesannete lahendamisel, peaksid kuulamisülesanded olema arusaadavad ning selgelt sõnastatud.
- Lapsi tuleks julgustada ning neile selgitada, et kõige olulisem pole teksti täielik mõistmine, vaid eelkõige tuleks keskenduda pigem ülesandele. Seda just seetõttu, et ka igapäevases suhtlemises ei pruugita mõista kõiki sõnu, kuid see ei tähenda kohe, et kogu üldine sõnum jääb arusaamatuks.

- Teksti tuleks kuulata mitu korda. Alguses soovitatakse aru saada teksti üldmõttest ning alles siis keskenduda ülesande lahendamisele.
- Et mitte laste tähelepanu mujale juhtida taustteadmisi nõudvate küsimustega, tuleks kuulatud tekstist arusaamist kontrollida konkreetse kuulamisülesandega.

Eelnevalt väljatoodud ülesanded on eelkõige mõeldud kooliõpetajatele, kuid antud ülesanded pädeksid autori hinnangul ka lasteaias.

Kuulamiseelsed, -aegsed ja -järgsed tegevused

Kuulamisjala käsitlemine koosneb alati kindlastest osadest: sobiv kuulamisülesanne koosneb nii kuulamiseelsest, -aegsest kui ka -järgsest ülesandest (Kärtner, 2000; Saarso & Sõrmus, 2008). Järgnevalt kirjeldabki töö autor lühidalt nende tegevuste eesmärke ning sobivaid ülesandeid ja harjutusi nende läbiviimiseks.

Kuulamiseelsete tegevuste kõige olulisem eesmärk on kuulaja meelestamine kuulatavale, huvi äratamine, eelteadmiste väljaselgitamine ning juhendite andmine (Raissar, 2010; Saarso & Sõrmus, 2008). Kuulamiseelsed tegevused aitavad keskenduda uuele ülesandele (Raissar, 2010). Kõige sobivamad kuulamiseelsed tegevused on vestlemine ja arutlemine kuulamisteksti teemal, teemakohase pildi kirjeldamine, võtmesõnade andmine, ennustamine, oletamine, töö sõnavaraga ning õige-vale väited (Saarso & Sõrmus, 2008). Kuulamiseelse tegevuse lõpetab õpetajapoolne ülesande sõnastamine või lahendatava harjutuse tööjuhendiga tutvumine (Hiiepuu & Hiisjärv, 2005; Kärtner, 2000).

Kuulamisaegsete tegevuste eesmärgiks on tekstist arusaamine, sellele reageerimine ning kuulamise ajal harjutuse/ülesande täitmine, mis lõppeb selle ühise kontrollimisega (Hiiepuu & Hiisjärv, 2005; Kärtner, 2000; Saarso & Sõrmus, 2008). Samas on märgitud, et kuulamisaegsete tegevustega ei pea alati kaasnema konkreetne ülesanne, kuulata on tore ka lihtsalt meeleolu tekitamiseks või erineva pildimaterjali visualiseerimiseks (Hiiepuu & Hiisjärv, 2004; Kärtner, 2000; Lerkkanen, 2007). Kuulamisaegseteks tegevusteks sobivad kõige paremini järgnevad ülesanded: piltide ja lausete järjestamine kuulamise ajal, võtmesõnade leidmine, juhendite järgimine, vestlejate ning kõnelejate nimede, arvu, soo ja vanuse üle arutlemine, skeemide ja jooniste tegemine, vigade leidmine tekstis, lausete lõpetamine ning täiendamine ja enne kuulamist tehtud oletustele kinnituse leidmine (Saarso & Sõrmus, 2008). Kuna need tegevused nõuavad suurt keskendumist, siis soovitatakse neid planeerida päeva või tunni esimesse poolde,

sest sellel ajal on õppijad kõige tähelepanelikumad (Hiiepuu, 2009). Kärtner (2000) toob veel olulisena välja selle, et kuulatavad tekstid oleksid eakohased, see tähendab sobiva pikkuse ning raskusastmega.

Kuulamisjärgsete tegevuste eesmärgiks on kuulamise ajal saadud informatsiooni talletamine või täiendamine ning teksti sisu edasiandmine (Saarso & Sõrmus, 2008). Kuulamisjärgseteks ülesanneteks sobivad kõige paremini kuulatud teksti järgi jutustamine, vestlus/arutelu, rollimäng, oma arvamuse avaldamine teksti kohta ning kuulatud tekstile järje mõtlemine (Saarso & Sõrmus, 2008). Nende tegevustega saab hästi kontrollida kuuldust arusaamist (Kärtner, 2000; Raissar, 2010). Kuulamisülesannetest arusaamine ei pruugi sõltuda mitte niivõrd ülesande enda raskusest, kui võrd õppija ettevalmistusest, õpetajapoolsest eesmärgipüstitusest ning läbiviidavate harjutuste ning esitatud küsimuste sobivusest (Hiiepuu & Hiisjärvi, 2004; Kärtner, 2000; Lerkkanen, 2007; Vesikimeister, 1997). Tegevus lõppeb alati pärast teksti kuulamist ülesande lahendamisega, mida tehakse individuaalselt või kaaslastega, olenevalt ülesandest. Seejärel kontrollitakse ühiselt tulemusi, saadakse õpetajalt tagasisidet ning tehakse kokkuvõtte (Hiisjärvi, 2005; Kärtner, 2000; Raissar, 2010).

Ettelugemine kuulamisoskuse arendamisel

Nagu eelnevalt välja on toodud, siis kuulamisoskusel on oluline roll emakeele omandamisel, olles aluseks keeleliste osaoskuste (kõnelemine, lugemine, kirjutamine) arendamisel (Hausenberg, Kikerpill, Rõigas & Türk, 2004; Uibu & Voltein, 2010). Kuulamisoskus ei tule aga alati loomulikult ning seetõttu tuleb seda arendada ja õpetada (Uusen, 2002). Erinevate uurimuste kaudu (Härm, 2020; Isbell, Sobol, Lindauer & Lowrance, 2004; Lerkkanen, 2007; Sula, 2001) on leitud, et lapse kuulamisoskust ja jutust arusaamist saab hästi arendada ettelugemisega.

Ettelugemisel on suur mõju lapse sõnavara rikastamisele, keelelise võimekuse arendamisele ja jutustavate tekstide struktuuri tundmisele (Velner, 2021). Ette lugeda saab igal pool ja igal ajal ning ei tohiks alahinnata lapse vanust ega kuulamisoskust, kuna ette saab lugeda juba beebidele (Velner, 2021). Trelease (2019) toob välja murekoha, et kuigi ettelugemine on üks vanim, lihtsaim ja odavaim õppimisviis ning parim abivahend, on jätkuvalt lapsi, kellele kodus ette ei loeta. Lisaks on leidnud kinnitust, et lastel, kes on ebasoodsa sotsiaalse taustaga, ei ole kodus palju raamatuid, neile loetakse vähem ette ning suure tõenäosusega ei pea nad lugemist

eriti meeldivaks tegevuseks, mis omakorda võib edaspidi raskendada nende hakkamasaamist koolis (Velner, 2021). Seega tuleb lasteaial ning koolil võtta selles osas suurem roll.

Lastele ettelugemine parandab nende õppimis- ja kuulamisoskust ning see on nauditav ja mittehirmutav viis õpetada lapsele kuulamist (Sandall *et al.*, 2003). Kuulamisoskuse arendamise jaoks soovitatakse lastele ette lugeda erinevaid tekstiliike: realistlikke-, stiliseeritud-, fantaasia- ja argitekste (Hallap & Padrik, 2008). Lisaks võimaldab ettelugemine lapsel tutvuda ilukirjandusliku keelekasutusega, mis erineb paljuski lapse igapäevaelu suhtluskeelest ning juhtnööridest ja näpunäidetest nagu „Tule siia!“ või „Ära tee seda!“ (Velner, 2021).

Lapsele soovitatakse ette lugeda iga päev vähemalt 15-30 minutit ning peetakse oluliseks, et ta tunneks end sealjuures kaasatuna ja mugavalt (Partridge, 2004). Et lapsed kuulaksid tähelepanelikult ning keskendunult õpetaja ettelugemist, tuleks õpetajal rõhutada tekstis tähtsamaid kohti ning olulisi/riimuvaid sõnu, kasutada erinevat intonatsiooni, teha pause, kasutada miimikat ja žeste ning vajadusel ka ruumis ringi liikuda (Daniels & Stafford, 2005; Hiiepuu, 2009; Hiiepuu & Hiisjärv, 2005; Velner, 2021). Tähelepaneliku kuulamise oskuse arendamiseks tuleb seda harjutada konkreetsete kuulamisülesannete abil (Kivi & Sarapuu, 2005). Sobivaid ülesandeid ning tegevusi on täpsemalt puudutatud töö eelmistes alapeatükkides.

Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused

Kirjanduse andmetel on leitud ning tõestatud, et kuulamisoskus ja selle arendamine on väga oluline, kuna see tagab lapsele edukuse terves tema edaspidises elus. Üheks kuulamisoskuse arendamise võimaluseks on regulaarne ettelugemine. Härm (2020) uuris oma bakalaureusetöös seda, kuidas regulaarne ettelugemine mõjutab kuulamisoskuse arengut 2. klassi õpilaste näitel. Tema tulemustest selgus, et muude positiivsete muutuste kõrval oli märgata ka laste kuulamisoskuse arengut. Töötades lasteaiaõpetajana, puutub käesoleva töö autor kokku igapäevaselt laste nõrga kuulamisoskusega ning vajadusega seda arendada. Sellest lähtuvalt tekkis töö autoril huvi katsetada eelnevalt väljatoodud uurimuse meetodeid ka eelkooliealiste laste peal.

Tuginedes uurimisprobleemile, varasematele uurimustele ning kirjandusele, on käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks uurida, kas ja kuidas mõjutab regulaarne lastekirjanduse ettelugemine 5-7aastaste laste kuulamisoskuse arengut. Sealjuures on keskendutud just mõistva

ehk tähelepaneliku kuulamise oskuse arengule. Lähtudes töö eesmärgist, on seatud järgmised uurimisküsimused:

1. Kui oluliseks peavad vanemad ettelugemist kuulamisoskuse arendamisel?
2. Kuidas hindavad vanemad lapse kuulamisoskust ettelugemisel?
3. Kas ja kuidas on vanemate hinnang laste kuulamisoskusele muutunud lasteaias tavapärasest intensiivsema ettelugemise perioodi järel?
4. Kas ja kuidas mõjutab regulaarne lastekirjanduse ettelugemine laste kuulamisülesannete täitmist?

Metoodika

Valim

Kuna antud uurimistöö autor töötab koolieelses lasteasutuses 5-7aastaste lastega, siis kasutatakse käesolevas töös mugavusvalimit. Sellest lähtuvalt on uuritavateks ühe Tartu linna lasteaiarühma 21 5-7aastast last, kellest kahekümne lapse koduseks keeleks on eesti keel ning ühe lapse koduseks keeleks on vene keel. Lisaks lastele osalesid uurimuses ka nende laste vanemad. Välja saadeti 21 ankeeti nii uurimuse alguses kui ka uurimuse lõpus, millest saadi tagasi 20 ankeeti.

Enne uuringu läbiviimist pöördus töö autor nii kirjalikult kui ka suuliselt lapsevanemate poole, selgitades uurimuse teemat ja eesmärki ning küsis lapsevanema luba lapse uuringus osalemiseks (lisa 1).

Mõõtevahendid

Uuringu läbiviimise üheks mõõtevahendiks oli poolstruktureeritud küsitlus lapsevanematele (lisa 2), mis oli koostatud autori poolt Connect.ee keskkonnas. Ankeet koosnes seitsmest valikvastustega küsimustest ning kolmest avatud vastusega küsimusest. Samade küsimustega ankeet saadeti lapsevanematele nii uuringu alguses kui ka lõpus. Uurimuse lõpus saadetud ankeedile oli lisatud üks avatud küsimus. Ankeedi abil sooviti koguda andmeid, kas ja kui tihti kodus lastele ette loetakse, kas lastele meeldib ettelugemist kuulata, millised on vanemate hoiakud ettelugemise ning kuulamisoskuse suhtes ning mida lastele üldse ette loetakse. Viimasena nimetatud küsimus ei lähtu küll uurimisküsimustest, kuid paneb lapsevanemad

meelsasti arvamust avaldama. Lisaks aitas küsimusest saadud informatsioon töö autoril valida lastele meelepärast kirjandust.

Laste tähelepaneliku kuulamise oskust mõõdeti enne ja pärast regulaarset ettelugemise perioodi kahe kuulamisülesande täitmisega. Ülesanded olid nii enne kui ka pärast ettelugemise perioodi samad. Töö autor kasutas ülesannete leidmiseks Nurga (2017) õppematerjali „Kuulamisülesanded 1. klassi õpilaste väärtuskasvatuse kujundamiseks“ ning Vainola jt (2016) „Jutulinna teise klassi õppekomplekti“ eesti keele kuulamisülesandeid.

Lisaks eelnevale jälgis töö autor ettelugemise perioodi vältel laste käitumist ning hoiakuid erinevate kuulamisetappide ning -ülesannete ajal. Saadud andmed ning märkused pandi kirja uurijapäevikusse (lisa 3).

Protseduur

Käesolev uurimus on läbi viidud Tartu linna ühe koolieelse lasteasutuse 5-7aastaste laste rühmaga. Töö autor teavitas eelnevalt lasteaija juhtkonda ning küsis nõusolekut uuringu läbiviimiseks. Järgnevalt tutvustati lapsevanematele uurimuse teemat, töö eesmärki ning meetodeid ja paluti kirjalikku nõusolekut nende lapse uurimuses osalemiseks.

Uurimuse valiidsuse tagamiseks viis töö autor läbi pilootuuringu. Prooviküsitlus ja väljavalitud kuulamisülesanded saadeti kolmele perekonnale, kus kasvasid 5-7aastased lapsed. Lapsevanemate arvates oli küsimustik selgesti sõnastatud ning üheselt mõistetav ja arusaadav, ettepanekuid küsimustiku muutmiseks ei tehtud. Kuulamisülesanded hinnati 5-7aastaste laste jaoks eakohasteks.

Lapsevanematele saadeti 2022 aasta jaanuaris ankeetküsimustikud, mille täitmine oli vabatahtlik ning anonüümne. Välja saadeti 21 küsitlust, millele vastas 20 perekonda. Laste tähelepaneliku kuulamise oskust mõõdeti enne regulaarse ettelugemise perioodi eelnevalt väljatoodud kuulamisülesannetega (Nurk, 2017; Vainola *et al*, 2016).

Ettelugemise periood kestis veebruar-märts 2022. Selle aja jooksul teostas töö autor igapäevast regulaarset ettelugemist 15-20 minutit päevas. Väljatoodud aeg sisaldas lisaks ettelugemisele ka kuulamiseelseid, -aegseid ning -järgseid tegevusi. Ettelugemist teostati igapäevaselt pärast hommikuringi, kuna päeva esimeses pooles on lapsed tähelepanelikumad ning erksamad (Hiiepuu, 2009). Töö autor tegi kasutatava kirjanduse osas esialgse valiku, toetudes vanemate poolt väljatoodud lastekirjanduse eelistustele, kuid edasi said lapsed juba ise

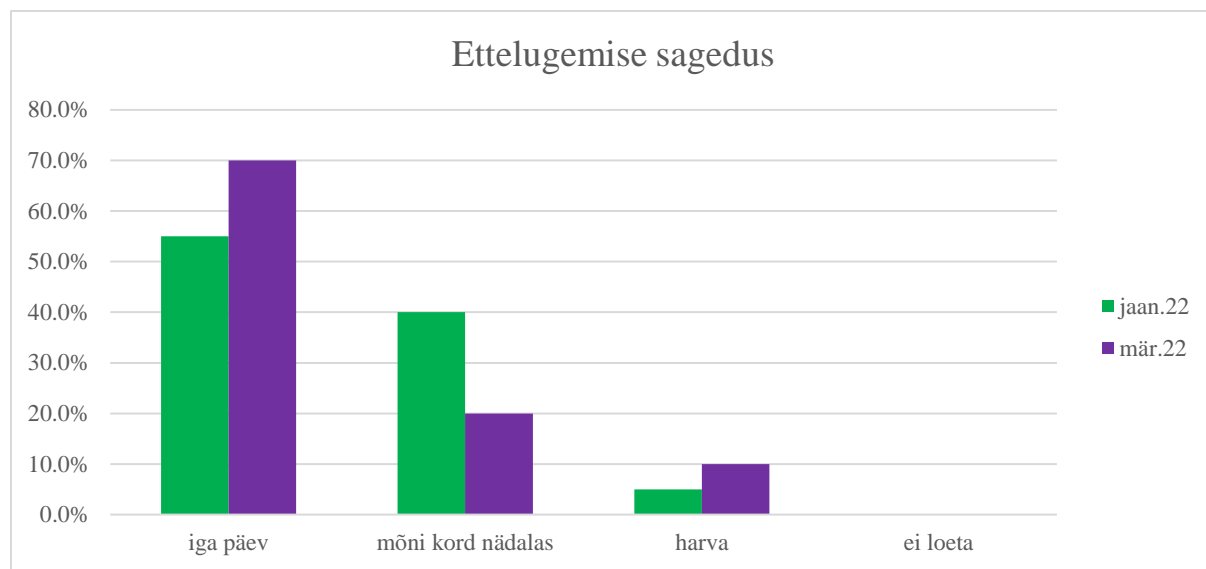
valida, millist raamatut ette lugema hakatakse. Otsus võeti vastu hääletamise teel. Valiku hulgas olid raamatud erinevatest žanritest ning nii uuemat kui ka vanemat lastekirjandust. Ettelugemise perioodi jooksul loeti kokku viis raamatut. Kõik raamatud olid terve perioodi jooksul lastele kättesaadaval riulil ning lapsed said neid soovi korral uurida. Uurimuse läbiviija vaatles lisaks ettelugemisele ka laste aktiivsust, hoiakuid ja tegevusi kuulamiseel, -aegsel ja -järgsel ajal ning pidas uurijapäevikut. Ettelugemise perioodi lõpus korraldati uurimuse alguses läbiviidud küsitlust ning kuulamisülesandeid.

Uurimusest saadud andmete töötlemiseks ja süstematiseerimiseks kasutati Microsoft Office Word ja Excel programme.

Tulemused

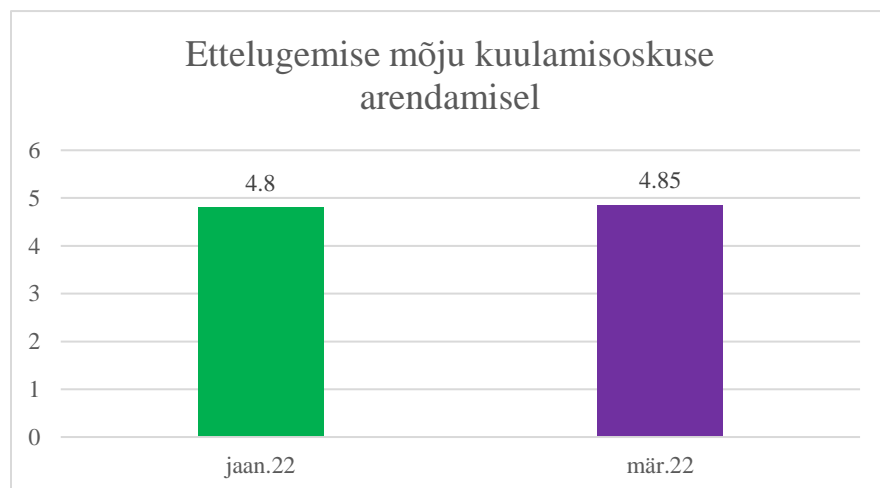
Saadud andmetest parema ülevaate ja anonüümsuse tagamiseks ei vaadeldud lapsi ning lapsevanemaid eraldi, vaid tulemused toodi välja üldistatult diagrammide ning tabelitena. Andmete analüüsimiseks kandis töö autor vastused Connect.ee teenuselt Microsoft Office Word ja Excel programmidesse. Uurimistöö eesmärk oli uurida, kas ja kuidas mõjutab regulaarne lastekirjanduse ettelugemine 5-7aastaste laste tähelepaneliku kuulamise oskust. Ankeetküsitlusele nii uuringu alguses kui ka lõpus vastas 20 perekonda.

Et teada saada, kas lastele kodus üldse ette loetakse, oli esimene küsimus ettelugemise sageduse kohta. Jooniselt 1 on võimalik näha, et uuringu alguses loetakse ette igapäevaselt 55% lastele ning perioodi lõpus 70% lastele. Nii uuringu alguses kui ka lõpus pole ühtegi perekonda, kus lastele üldse ette ei loetaks.

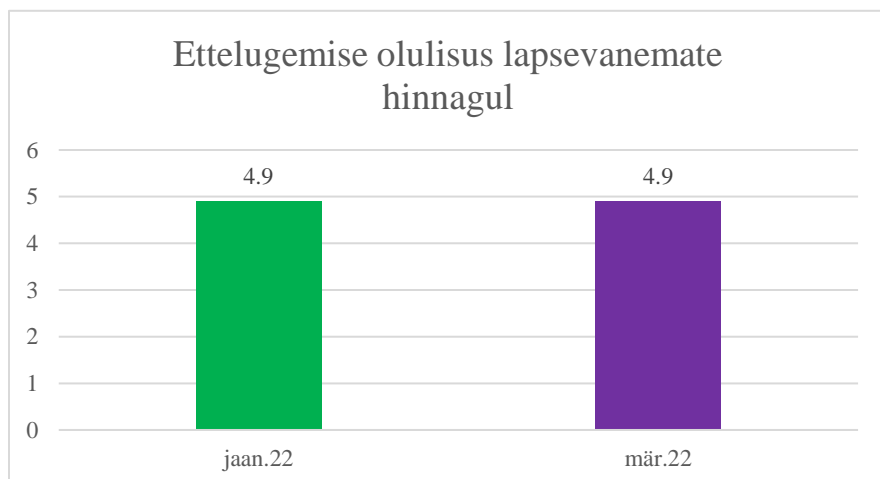

Joonis 1. Lapsevanemate poolt nimetatud ettelugemise sagedus jaanuaris 2022 ja märtsis 2022 (lubatud üks vastus).

Küsimustele, millisel määral peavad lapsevanemad oluliseks lapsele ettelugemist ning kui võrd palju saab nende hinnangul lastekirjanduse ettelugemise abil arendada lapse kuulamisoskust, sai vastata 5-pallilisel Likert-tüüpi skaalal. Ettelugemise olulisust hindasid vanemad nii uurimuse alguses kui ka lõpus samaväärselt hindegaga 4,9 (joonis 2). Ettelugemise mõju lapse kuulamisoskuse arendamisel hindasid lapsevanemad uurimuse alguses hindegaga 4,8 ning ettelugemise perioodi lõpus hindegaga 4,85 (joonis 3).

Joonis 2. Lapsevanemate hinnang ettelugemise olulisuse kohta jaanuaris 2022 ja märtsis 2022 (lubatud üks vastus).

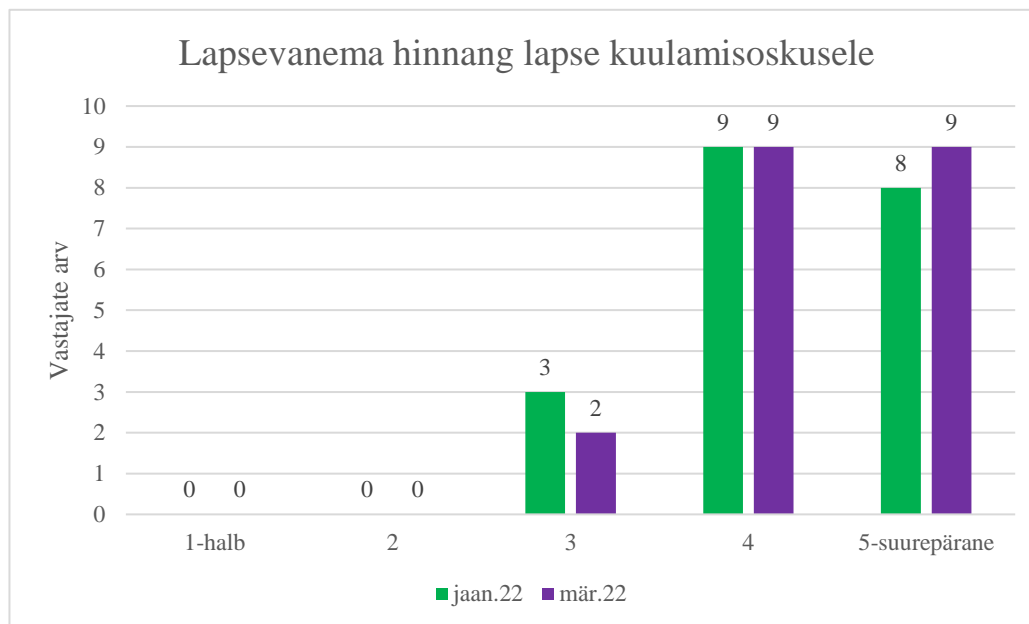

Joonis 3. Lapsevanemate hinnang lastekirjanduse ettelugemise abil kuulamisoskuse arendamisele jaanuaris 2022 ja märtsis 2022 (lubatud üks vastus)

Soovi korral said lapsevanemad põhjendada oma hinnangut ettelugemise olulisuse kohta. Järgnevalt mõningad põhjendused, mida välja toodi:

- Ettelugemine arendab lapse kuulamisoskust. Harjutab mälu ja etteloetu meeldejätmist, et sel teemal hiljem arutleda ja ise küsimusi esitada.
- Ettelugemine on oluline sõnavara arendamiseks, kujutlusvõime nõ käivitamiseks ja maailmapildi avardamiseks. Õhtujutuna ette lugedes paraku ei saa alati loetut analüüsida, aga lapse selgitavatele küsimustele püüame alati vastata.
- Aitab tekitada rohkem huvi lugemise vastu, parandada eneseväljendusoskust ja oskust kaasa mõelda.
- Pean seda oluliseks, et lapsel tekiks huvi raamatute vastu, areneks kuulamisoskus ning fantaasiavõime. Samuti selles vanuses laps juba tahab ise mingeid osasid raamatust lugeda ka.
- See on lapsega koosolemise aeg ja see on osa õhtusest magamamineku rutiinist. Samuti loeme muul ajal. Lapsele väga meeldib kuulata ja raamatuid koos uurida. Leian, et see tugevdab meie sidet ja loomulikult laiendab silmaringi, arendab sõnavara, tekitab lugemisuudishimu.
- Arendab lapse mõtlemis- ja jutustamisoskust. Seoste loomisoskust, et miks konkreetselt juhtus ning mis sellele eelnes.

Järgnevalt soovis töö autor teada saada, milline on lapsevanemate hetkehinnang oma lapse kuulamisoskusele. Jooniselt 4 saab välja lugeda, et lapsevanemate hinnang oma lapse kuulamisoskusele on juba uurimuse alguses üsna kõrge: keskmiseks hindeks kujunes 4,25. Uurimuse lõpus oli keskmine hinne 4,35, mis tähendab, et on toimunud muutus paremuse poole.

Joonis 4. Lapsevanemate hinnang oma lapse kuulamisoskusele ettelugemisel jaanuaris 2022 ja märtsis 2022 (lubatud üks vastus).

Lisaks oma lapse kuulamisoskuse hindamisele ettelugemisel said vanemad põhjendada ka oma hinnangut. Järgnevalt toob töö autor välja valiku vanemate põhjendustest:

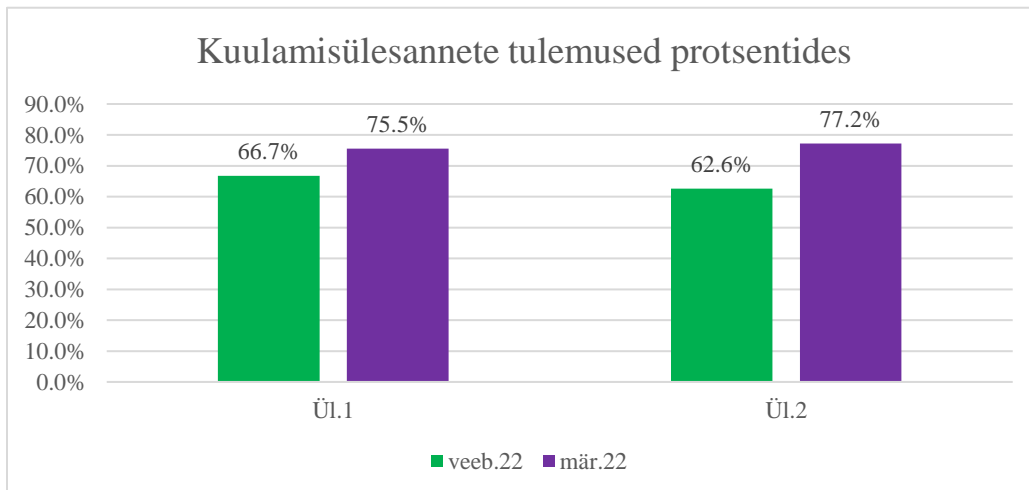
- Loeme õhtuti, seega väsimus võib mõjutada suutlikkust keskenduda.
- Ei pane kõike tähele, raskusi keskendumisel.
- Vahel jääb unistma ja kui küsida, mis ma just lugesin, on vaikus.
- Asi ei pruugi olla oskuses, ta ei viitsi eriti kuulata.
- Oskab vastata esitatud küsimustele ja anda ülevaate kuulatud jutust. Küsib keeruliste sõnade tähendusi.
- Laps on harjunud, et talle raamatuid ette loetakse. Ta väga väga väärtustab seda aega ja on tähelepanelik kuulaja. Esitab ka küsimusi.
- Vahepeal hajub tähelepanu, kui on oma mõttes ja soovib midagi vahele kommenteerida.

- Laps ise räägib ettelooetust ja esitab küsimusi, kui midagi ei mõistnud või lihtsalt tekkis mõni uus mõte.

Uuringu lõpus toimunud küsitlusele oli lisatud üks avatud küsimus, milles lapsevanemad said soovi korral välja tuua tähelepanekuid selles osas, kas ja kuidas on lapse suhtumine raamatutesse muutunud ettelugemise perioodi jooksul:

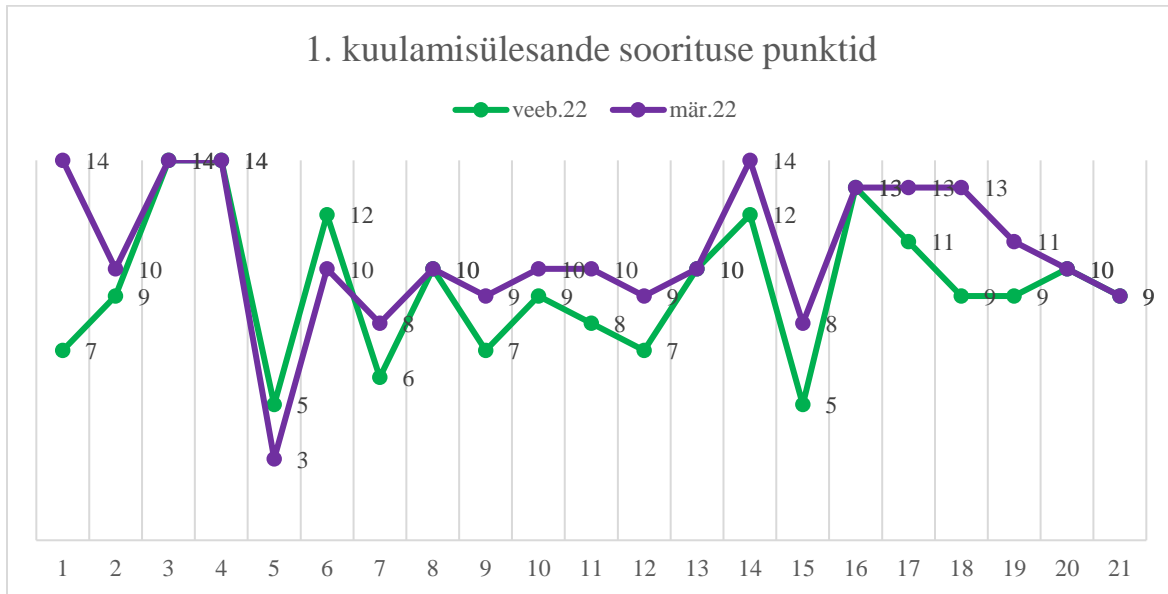
- Tunneb suuremat huvi ja põnevust. On ise võtnud kätte ajakirju, mis on vedelenud juba kuid laua all, aga nüüd võttis ja ise uuris ning puuris neid.
- Ta on kogu aeg raamatuid nautinud.
- Raamatud on meie peres kogu aeg aukohal ning seetõttu midagi uut ehk ei ole lapse ootustesse-väljendustesse tekkinud.
- Natuke on huvi raamatute vastu suurenenud.
- Meie kodus olid ette lugemine ja raamatud ka enne olulised.
- Muutust pole seetõttu tajunud, et talle on koguaeg palju loetud ja ta huvi on koguaeg suure selle vastu olnud.

Laste tähelepaneliku kuulamise oskust ning kuuldu mõistmist mõõtis töö autor nii enne kui ka pärast regulaarse ettelugemise perioodi kuulamisülesannete täitmisega, kasutades Nurga (2017) ühte kuulamisülesannet ja kuulamisülesande töölehte ning Vainola jt (2016) kuulamisülesannet. Esimeses ülesandes paranes soorituste tulemus 8,8% ja teises ülesandes paranes tulemus 14,6% võrra (joonis 5).

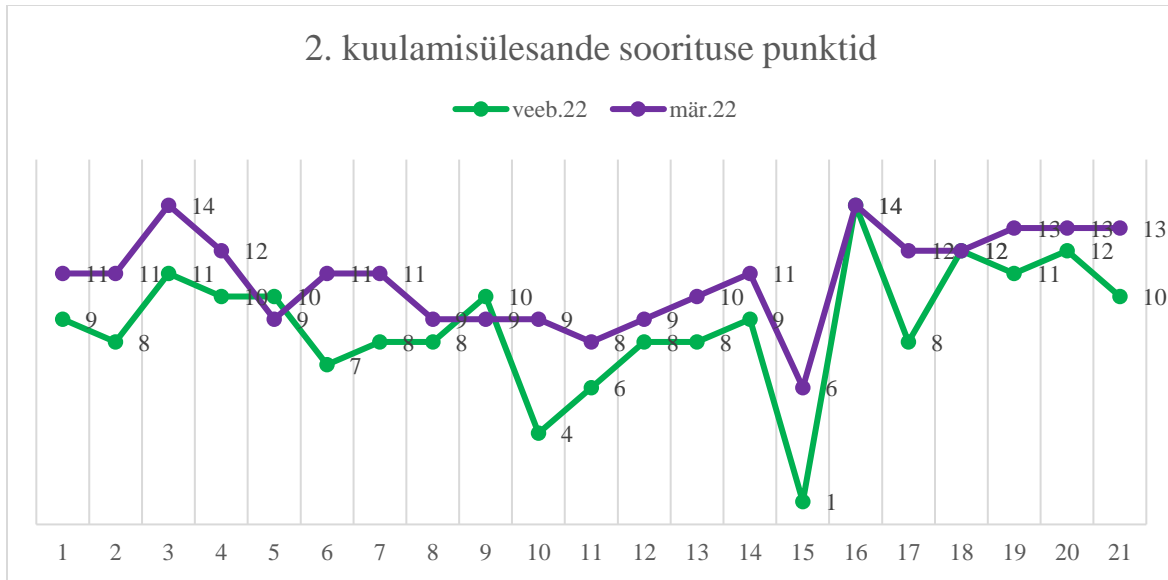
Joonis 5. Kuulamisülesannete täitmise tulemused protsentides veebruaris ja märtsis 2022.

Esimeses kuulamisülesandes oli võimalik kokku saada 14 punkti. Analüüsid laste sooritusi individuaalselt (joonis 6), oli ühel lapsel kõige suurem positiivne muutus, parandades oma tulemust seitsme punkti võrra (50%) ja kokkuvõttes parandas oma tulemust 12 last. Kahe lapse tulemus halvenes kahe punkti võrra (ca 14%).

Joonis 6. Laste tulemused punktides esimese kuulamisülesande sooritamisel veebruaris ja märtsis 2022.

Sarnaselt esimese kuulamisülesandega oli ka teises kuulamisülesandes võimalik kokku saada 14 punkti (joonis 7). Kokku suutis oma tulemust parandada 17 last. Kõige suurem muutus paremuse suunas oli kahel lapsel, kelle tulemus paranes viie punkti võrra (ca 36%) ning kahe lapse tulemus halvenes ühe punkti võrra (ca 7%).

Joonis 7. Laste tulemused punktides teise kuulamisõlesande sooritamisel veebruaris ja märtsis 2022.

Uuringu läbiviimisel vaatles autor lapsi, et jälgida laste aktiivsust, hoiakuid ning tegevust kuulamiseel, -aegsel ja -järgsel ajal. Kuna töö autor täpsustas eelnevalt üksikasjad, millele ta vaatluse ajal keskendub, siis võib seda nimetada struktureeritud vaatluseks. Vaatlusandmed pandi uurijapäevikusse kirja kohe pärast lastele ette lugemist (lisa 2). Ettelugemise perioodi ajal käisid uuringus osalevad lapsed lasteaias ebaregulaarselt ning vaatluse ajal olid enamasti kohal erinevad lapsed. Seetõttu ei saa ka uurijapäevikust päris täpseid ning adekvaatseid andmeid, et neid analüüsida. Töö autor toob aga järgnevalt välja vaatluse käigus tehtud märkused ning tähelepanekud, mis näitavad muutust laste üldise käitumise ning hoiakute kohta:

- Nädal 1: Lapsed on üsna rahutud, esitavad küsimusi ettelugemise ajal teemadel, mis pole seotud loetavaga. Pooled lapsed on passiivsed kohalviibijad.
- Nädal 3: On märgata laste huvi kasvamist etteloetavate raamatute suhtes, küsitakse juba, et mida järgmiseks loetakse ja osaletakse aktiivselt raamatu väljavalimise protsessis. Jätkuvalt on lapsi, kes tegevusest osa ei võta ning kaasa ei mõtle.
- Nädal 5: Lapsed ootasid juba järgmist ettelugemist, elasid etteloetavale toredasti kaasa ning ennustasid huviga, mis raamatus edasi hakkab saama. Küsiti teema kohta küsimusi ning arutleti erinevate situatsioonide üle. Järjest vähem peab lapsi korrale kutsuma, kuid paar last pole selle viie nädalaga suuremat huvi ettelugemise vastu välja näidanud.

Arutelu

Käesoleva uurimistöö eesmärk oli uurida, kas ja kuidas mõjutab regulaarne lastekirjanduse ettelugemine 5-7aastaste laste tähelepaneliku kuulamise oskuse arengut. Töö eesmärgist lähtuvalt on seatud järgmised uurimisküsimused:

1. Kui oluliseks peavad vanemad ettelugemist kuulamisoskuse arendamisel?
2. Kuidas hindavad vanemad lapse kuulamisoskust ettelugemisel?
3. Kas ja kuidas on vanemate hinnang laste kuulamisoskusele muutunud lasteaias tavapärasest intensiivsema ettelugemise perioodi järel?
4. Kas ja kuidas mõjutab regulaarne lastekirjanduse ettelugemine laste kuulamisülesannete täitmist?

Uurimuse tulemused ei ole üldistavad, vaid näitavad ainult ühe Tartu linna lasteaiarühma lapsevanemate arvamusi ja hinnanguid ning vastava rühma laste kuulamisülesannete sooritamise tulemusi. Järgnevalt arutleb töö autor saadud tulemuste üle uurimisküsimuste alusel.

Esimene uurimisküsimus „Kui oluliseks peavad vanemad ettelugemist kuulamisoskuse arendamisel?“ selgitas välja, et lapsevanemad peavad lapsele ettelugemist ning ettelugemist kuulamisoskuse arendamisel väga oluliseks. Seda saab järelda nii uurimuse alguses kui ka lõpus toimunud küsitluse tulemustest, kus vanemad hindasid ettelugemise olulisust 5-palli süsteemis hindegaga 4,9 ning ettelugemise mõju kuulamisoskuse arendamisel uurimuse alguses hindegaga 4,8 ja uurimuse lõpus hindegaga 4,85. Seega on ettelugemise mõju hinnang uurimuse ajal tõusnud 0,05 punkti võrra. Ettelugemise olulisust vanematele näitab ka see, et uurimuse lõpus on märkinud 70% lapsevanematest, et nad loevad kodus lapsele ette iga päev ning uuritavas rühmas pole ühtegi perekonda, kus üldse ette ei loeta (joonis 1).

Nagu varasemad uurijad (Logan *et al*, 2019; Nugin, 2017; Velner, 2021), töid ka käesolevas uurimuses osalenud lapsevanemad välja, et ettelugemine toetab varases eas lapse sõnavara teket ja suulise kõne ning eneseväljendusoskuse arengut. Lisaks soodustavad kuulamisoskuse, kuulamistähelepanu ja kõne arendamine keelelist arengut ning tekstist arusaamist, mille jaoks on oluline lugeda lastele ette ning arutleda loetu üle (Männamaa & Marats, 2009). Nii lapsevanemad kui ka Trelease (2013) toovad välja, et ettelugemisega tekitatakse lapses huvi raamatute vastu ja lugemissoovi, luuakse uusi taustateadmisi, mis aitavad lapsel vestelda erinevatel teemadel ning seostatakse lugemist nauditava tegevusena, mida saab ka koos vanematega ette võtta.

Teisest uurimisküsimusest „Kuidas hindavad vanemad lapse kuulamisoskust ettelugemisel?“ tuleb välja, et vanemad on üsna rahul oma lapse kuulamisoskusega. Uurimuse alguses hinnati lapse kuulamisoskust ettelugemisel keskmise hindega 4,25 ning uurimuse lõpus hindega 4,35. Samas võib öelda, et arenguruumi veel on. Seda saab järelda vanemate poolt väljatoodud murekohtadest, põhjendused nagu „Vahepeal tähelepanu hajub“, „Ei pane kõike tähele, raskusi keskendumisega“ ning „Vahel jääb unistama ja kui küsida, mis ma just lugesin, on vaikus“.

Kolmanda uurimisküsimuse „Kas ja kuidas on vanemate hinnang laste kuulamisoskusele muutunud lasteaias tavapärasest intensiivsema ettelugemise perioodi järel?“ puhul selgus, et vanemate hinnang lapse kuulamisoskusele paranes küll 0,10 punkti võrra, kuid seda ei saa just väga suureks muutuseks nimetada. Vähene muutus on ilmselt tingitud eelkõige sellest, et vanemad hindasid juba uurimuse alguses laste kuulamisoskust ettelugemisel üsna kõrgelt, pannes keskmiseks hindeks 4,25. Samale järeldusele aitavad tulla ka vanemate põhjendused laste hoiakute muutuste kohta ettelugemise perioodi lõpus. Mitmel korral toodi välja, et raamatud ja ettelugemine olid juba enne käesolevat uurimust kodus aukohal ning lastel on suur huvi nende vastu. Üks põhjus sellisele väikesele muutusele võib olla ka see, et antud uurimuse läbiviimise ajal käisid lapsed kohal päris ebaregulaarselt. Juhtus näiteks päevi, kus ettelugemise ajal oli kohal vaid 5-6 last, ning seetõttu ei saanud kõik rühma lapsed osaleda nii palju ettelugemise protsessis, et see neid piisavalt mõjutanud oleks.

Samas mainiti ka positiivseid muutusi selles osas, et huvi raamatute vastu on siiski kasvanud ning võetakse kätte ka näiteks ajakirju, mis siiani on kodus niisama seisnud, ning uuritakse neid põnevusega. Ka töö autor täheldas ettelugemise vaatluse ajal positiivseid muutuseid laste hoiakutes ning tähelepaneliku kuulamise oskuses. Kui ettelugemise perioodi alguses olid lapsed pigem rahutud või passiivsed ning ei osanud ettelugemise järgselt väga palju kaasa rääkida, siis viimastel nädalatel oli laste huvi märgatavalt suurenenud. Lapsed ootasid põnevusega ettelugemise algust, osalesid aktiivselt ettelugemise kirjanduse väljavalimisel ning ennustasid ootusärevalt, mis antud raamatus juhtuma võiks hakata. Lisaks paranesid laste jutustamisoskus ja ettelugemise põhjal küsimustele vastamise oskus ning nad küsisid rohkem ka ise küsimusi.

Neljanda uurimisküsimuse „Kas ja kuidas mõjutab regulaarne lastekirjanduse ettelugemine laste kuulamisülesannete täitmist?“ tarbeks kuulasid lapsed viie nädala vältel iga

päev 15-20 minutit ettelugemist. Sobiva lastekirjanduse väljavalimisel tegi töö autor esialgse valiku, kuid lapsed said teha lõpliku valiku hääletamise teel. Töö autor oli uurimust läbi viies sama lasteaiarühma õpetaja.

Et välja selgitada, kas ja milline mõju on regulaarsel ettelugemisel laste kuulamisülesannete sooritamisele, viis autor läbi kaks kuulamisülesannet nii uurimuse alguses kui ka lõpus. Analüüsidest ning võrreldes saadud tulemusi, ilmnes, et esimese kuulamisülesande keskmine tulemus paranes 8,8% ning teise kuulamisülesande tulemus 14,6% võrra. Paljud uurijad (Hopper, 2007; Härm, 2020; Isbell *et al*, 2004; Lerkkanen, 2007; Saarsoo & Sõrmus, 2008, Sandall *et al*, 2003; Sula, 2001; Velner, 2021) on varasemalt välja on toonud, et lastekirjanduse ettelugemine on hea viis lapse kuulamisoskuse arendamiseks, käesolevas uurimistöös leiab aga kinnitust, et see tõdemus kehtib ka eelkooliealiste laste puhul.

Kui analüüsida kuulamisülesannete sooritusi lapsest lähtuvalt, väärivad kindlasti märkimist ka see, et esimeses kuulamisülesandes suutis oma esialgset tulemust parandada kokku 12 last, üks laps sai lausa 50% parema tulemuse ning teises kuulamisülesandes parandas oma esialgset tulemust kokku 17 last. Ühel lapsel halvenesid mõlema kuulamisülesande tulemused, esimese ülesande puhul *ca* 14% ning teise ülesande puhul *ca* 7%. Antud tagasilanguse põhjuseks võib olla see, et laps oli enne teistkordset kuulamisülesannete sooritamist pikalt haige olnud ning esimest päeva lasteaias. Juba enne ülesannete sooritamist pani töö autor tähele, et laps on veidi hajevil ning eemalolev. Seega leidis kinnitust uurimuse läbiviija kahtlus, et see võib mõjutada ka tema tulemusi kuulamisülesannete sooritamisel.

Käesoleva bakalaureusetöö praktiliseks väärtuseks võib pidada seda, et nii lapsevanemad kui ka lasteaiatõpetajad saavad kinnitust ettelugemise olulisuse kohta lapse kuulamisoskuse arendamisel. Seega võiksid õpetajad saada innustust pöörata veelgi rohkem tähelepanu kuulamisoskuse arendamisele ning teha seda just lastekirjandust ette lugedes. Üldistavaid ja põhjalikke järeldusi käesoleva töö tulemuste põhjal teha ei saa, kuna autor keskendus vaid ühele Tartu linna lasteaiarühmale. Lisaks oli uurimuse piiranguks ka väike valim ning uurija vähene uurimiskogemus. Et saaks põhjalikumaid järeldusi teha, võiks samasisulise uurimuse läbi viia suurema valimiga.

Tänuõnad

Eelkõige tänab töö autor oma lasteaiarühma lapsi ning lapsevanemaid, kes uurimuses osalesid ning olid igati koostööaltid. Suur tänu lasteaia juhtkonnale, kes suhtus mõistvalt üliõpilase uurimistöösse ning andis loa uurimuse läbiviimiseks ühes lasteaiarühmas. Töö autor tänab oma juhendajat Ilona Võiki, kes autorit nõustas, toetas ja motiveeris. Veel tänab autor oma õdesid ning tuttavaid, kes toetasid oma nõu ja jõuga ning osalesid ka pilootuuringus.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Kasutatud kirjandus

1. Ahmadi, M. R., & Gilakjani, A. P. (2011). A Study of Factors Affecting EFL Learners' English Listening Comprehension and the Strategies for Improvement. *Journal of Language Teaching and Research*, 2(5), 977–988.
2. Daniels, R. K., & Stafford, K. (2004). *Erivajadustega laste kaasamine*. Tartu: OÜ Tartumaa Trükikoda.
3. Donoghue, M. (1991). *The Child and the English Language Arts*. U. S. A.: WCB.
4. Dumont, R. A., & Lannon, J. M. (1990). *Business Communication*. London: Scott, Foresman / Little Brown Higher Education.
5. Hallap, M., & Padrik, M. (2008). *Lapse kõne arendamine*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
6. Hausenberg, A.-R., Kikerpill, T., Rõigas, M., & Türk, Ü. (2004). *Keeleoskuse mõõtmise*. Käsiraamat. Tallinn: Tea.
7. Hiiepuu, E. (2009). *Aabitsa metoodiline juhend*. Tallinn: Avita.
8. Hiiepuu, E., & Hiisjärvi, P. (2004). Tänapäeva eesti keele tund on tervik, mitte tegevuste jada. Eisenschmidt, E. (Toim), *Uuriv üliõpilane uurivaks õpetajaks* (lk. 55-64). Tallinn: TPÜ Kirjastus.
9. Hiiepuu, E., & Hiisjärvi, P. (2005). *Õpetame eesti keele tundides kuulama*. Metoodiline materjal. Tallinn: Avita.
10. Häidkind, P., Palts, K., Pillmann, J., Ennok, K., Villems, K., & Peterson, T. (s.a). *Lapse arengu hindamise ja toetamise juhendmaterjal koolieelsetele lasteasutustele*. Külalastatud aadressil https://www.hm.ee/sites/default/files/juhendmaterjal_alusharidus.pdf.
11. Härm, K. (2020). *Ettelugemise mõju kuulamisoskuse arendamisel ja iseseisva lugemishuvi tekitamisel 2. klassi õpilaste näitel*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool. Külalastatud aadressil <https://core.ac.uk/download/pdf/328848821.pdf>.
12. Hopper, J. E. (2007). An Exploratory Essay on Listening Instruction in the K-12 Curriculum. *The International Journal of Listening*, 21(1), 50–56.
13. Isbell, R., Sobol, J., Lindauer, L., & Lowrance, A. (2004). The Effects of Storytelling and Story Reading on the Oral Language Complexity and Story Comprehension of Young

- Children. *Early Childhood Education Journal*, 32, 157-163. Külastatud aadressil <https://link.springer.com/article/10.1023/B:ECEJ.0000048967.94189.a3>.
14. Jalongo, M. R. (1991). *Strategies for Developing Children's Listening Skills. Fastback 314*. Phi Delta Kappa, PO Box 789, Bloomington, IN 47402-0789.
 15. Kikas, E. (2008). Tunnetusprotsesside areng. Kikas, E. (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk. 19–37). Tartu: TÜ Kirjastus.
 16. Kivi, L., & Sarapuu, H. (2005). Keel ja kõne. Henno, K. (Toim), *Laps ja lasteaed. Lasteaiaõpetaja käsiraamat* (lk. 227-258). Tartu: Atlex.
 17. Kline, J. A. (1996). *Listening effectively*. Alabama: Air University Press Maxwell Air Force Base.
 18. Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, (2011). *Riigi Teataja I 2011, 1, 1*. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>.
 19. Kärtner, P. (2000). *Kuulamisoskuse arendamine*. Tallinn: TEA Kirjastus.
 20. Lerkkanen, M.-K. (2007). *Lugema õppimine ja õpetamine alus- ja algõpetuses*. Tartu: TÜ Kirjastus.
 21. Logan, J. A. R., Justice, L., Yumuş, M., & Chaparro-Moreno, L. J. (2019). When Children Are Not Read to at Home: The Million Word Gap. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*: June 2019 - Volume 40 - Issue 5 - p. 383-386. Külastatud aadressil <https://journals.lww.com/jrnldbptoc/2019/06000>.
 22. Löfström, E. (2011). *Tegevusuuringu käsiraamat*. Tallinn: Archimedes.
 23. Männamaa, M., & Marats, I. (2009). Lapse üldoskuste areng. Kulderknup. E. (Toim), *Üldoskuste areng koolieelses eas* (lk. 5-42). Tartu: Studium.
 24. Nugin, K. (2017). Keel ja kõne. Kingo, K. (Toim), *Õppe- ja kasvatustegevus lasteaias* (lk. 211-225). Tartu: AS Atlex.
 25. Nurk, K. (2017). *Kuulamisülesanded 1. klassi õpilaste väärtuskasvatuse kujundamiseks*. Külastatud aadressil <https://kuisamisestvabaks.ee/wp-content/uploads/legacy/fail20170921000000-2-96.pdf>.
 26. Org, A. (2011). Kuulamine kirjanduse õpetamisel. Kadakas, M. (Toim), *Põhikooli valdkonnaraamatud ja valikainete aaineraamatud*. Külastatud aadressil <https://oppekava.ee>.

27. Partridge, H. A. (2004). Helping parent make the most of shared book reading. *Early Childhood Education Journal*, 32(I), 25-30. Külastatud aadressil <https://link.springer.com/article/10.1023/B:ECEJ.0000039640.63118.d4>.
28. Pauklin, R. (2014). *Õppemeetodid mõistva kuulamisoskuse arendamiseks*. Magistritöö. Tartu Ülikool. Külastatud aadressil https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/44184/Pauklin_Riina_MA2014.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
29. Raissar, R. (2010). *Kuulamistegevused ja -liigid kuulamisoskuse kujundajatena 1. klassi emakeeletunnis: Hea Alguse ja tavaklassi võrdlus*. Magistritöö. Tartu Ülikool. Külastatud aadressil http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/15254/raissar_KL.pdf.
30. Saarso, K., & Sõrmus, E. (2008). *Kuidas õpetada erialakeelt*. Tallinn: Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus.
31. Sandall, N., Schramm, K., & Seibert, A. (2003). *Improving Listening Skills through the Use of Children's Literature*. Külastatud aadressil <http://eric.ed.gov/?id=ED482002>.
32. Sula, M. (2001). *Ettelugemine lapse arendajana*. Publitseerimata magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool.
33. Trelease, J. (2013). *Read-Aloud Handbook: Seventh Edition*. New York: Penguin Books. Külastatud aadressil <https://www.trelease-on-reading.com/rah-intro.html>.
34. Tyagi, B. (2013). Listening: An important skill and its various aspects. *The Criterion an International Journal in English*, 2(12), 1–8.
35. Uibu, K., & Voltein, E. (2010). Eesti keel. Kikas, E. (Toim), *Õppimine ja õpetamine I ja II kooliastmes* (lk 215-230). Tartu: Teadus- ja Haridusministeerium.
36. Uusen, A. (2002). *Emakeele õpetamisest klassiõpetajale*. Tallinn: TPÜ Kirjastus.
37. Vainola, K., Sildre, E., Piht, M., Piht, S., Sulaoja, E., Stamm, T., Kivisikk, K., Schihalejev, O., Tutsu, N., Palksaar, G., Toivanen, H., Sooniste, A., & Kiivit, L. (2016). *Jutulinna II klassiõppekomplekti toetav keskkond*. Külastatud aadressil <http://eõpik.ee/jutulinn-2/>.
38. Veenpere, E. (2001). Kuulamisest. V. Maansoo (Toim), *Keeledidaktikast emakeeleseksioonini 1986–2001*. Eesti pedagoogika ja kool LIII (lk 12–17). Tallinn: AS Vali Trükikoda.

39. Velner, L. (2021). *Mis on pildiraamatumaagia ja kuidas seda õpetada?* Külastatud aadressil <https://opleht.ee/2021/03/mis-on-pildiraamatumaagia-ja-kuidas-seda-opetada/>.
40. Veskimeister, R. (1997). Kuulamisoskuse arendamisest. Paavo, L. (Toim), *Testid võõrkeeleõpetuses. Saksa keele aineraamat* (lk. 38-42). Tallinn: Haridusministeerium.
41. Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikool.
42. Wolvin, A. D., & Coakley, C. G. (1996). *Listening*. Madison: Brown & Benchmark. Külastatud aadressil <https://www.worldcat.org/title/listening/oclc/33409293>.

Lisa 1. Nõusoleku vorm lapsevanemale

Lugupeetud lapsevanem!

Olen Maris Märtsin, õpin Tartu Ülikoolis Koolieelse lasteasutuse õpetaja erialal ning kirjutan bakalaureusetööd teemal „Regulaarse ettelugemise mõju tähelepaneliku kuulamise oskuse arendamisel 5-7aastaste laste näitel“.

Palun nõusolekut Teie lapse osalemiseks tegevusuuringus. Uuring viiakse läbi jaanuar-märts 2022. Uurimuses osalemiseks vastavad lapsevanemad koos oma lapsega ankeetküsitlusele nii uurimuse alguses kui ka lõpus. Laste tähelepaneliku kuulamise oskust hindab uuringu läbiviija enne ja pärast regulaarse ettelugemise perioodi kuulamisülesande täitmisega. Lastele loetakse ette lastekirjandust kuu aja vältel (veebbruar-märts) iga päev. Uuringu käigus kasutatakse vaatlust ning uurijapäevikut, mis aitab dokumenteerida kogu uurimisprotsessi.

Uurimuses osamine on täiesti anonüümne ning vabatahtlik, saadud tulemusi ei jagata teiste osapooltega.

Teie nõusolek on väga oluline. Palun toimetada täidetud nõusoleku vorm lasteaeda hiljemalt 31. jaanuar 2022 või edastada digiallkirjastatult aadressile maris.martsin@gmail.com.

Lugupidamisega

Maris Märtsin

maris.martsin@gmail.com

Olen nõus/ei ole nõus, et minu laps (nimi) osaleb uuritavana uurimistöös „Regulaarse ettelugemise mõju tähelepaneliku kuulamise oskuse arendamisel 5-7aastaste laste näitel“.

.....

Lapsevanema nimi, allkiri ja kuupäev

Lisa 2. Ankeetküsimustik lapsevanematele

Ettelugemine

Tere!

Palun vastake allolevatele küsimustele, mis puudutavad Teie perekonna ettelugemise hoiakuid. Küsimustele vastamiseks võite appi paluda ka oma lapse.

Küsitlus on anonüümne ning küsimuste korral võite pöörduda otse minu poole: maris.martsin@gmail.com.

Aitäh, et leiate aja vastamiseks ja aitate kaasa minu lõputöö valmimisele!

Sisestage oma andmed:

Lapse sugu
(poiss/tüdruk)
Lapse vanus
Lapse kodune keel

1. Kui tihti loetakse Teie lapsele kodus ette?

- loetakse iga päev
 loetakse mõni kord nädalas
 loetakse harva
 ei loeta üldse

2. Kas Teie lapsele meeldib ettelugemist kuulata?

1 2 3 4 5
Üldse ei meeldi Väga meeldib

3. Kas Teie peres arutletakse lapsega ettelooetud jutu üle?

1 2 3 4 5
Mitte kunagi Alati

4. Millisel määral peate oluliseks lapsele ettelugemist?

1 2 3 4 5
Üldse ei pea oluliseks Pean väga oluliseks

5. Soovi korral võite põhjendada eelmise küsimuse vastust.

6. Kuivõrd palju saab Teie hinnangul lastekirjanduse ettelugemise abil arendada lapse kuulamisoskust?

1 2 3 4 5
Üldse ei saa Saab väga palju

7. Kuidas hindate oma lapse kuulamisoskust ettelugemisel?

1 2 3 4 5
Halb Suurepärase

8. Soovi korral võite põhjendada eelmise küsimuse vastust.

9. Mida Teie kodus enamasti ette loetakse? (mitmed võimalikud vastused)

- muinasjutte
 koomikseid
 kaasaegseid lasteraamatuid/jutukogusid
 lasteajakirju
 lastele mõeldud luuleraamatuid
 Muu

10. Nimetage mõni raamat või jutt, mis on Teie lapse lemmik.

Lisa 3. Uurijapäevik

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
Osalemine kuulamiseelsetes tegevustes																					
On aktiivne kuulamiseelsetes tegevustes																					
On passiivne kuulamiseelsetes tegevustes																					
On rahutu, vajab korralekutsumist																					
Osalemine kuulamisaegsetes tegevustes																					
Kuulab keskendunult																					
Mõtleb kaasa jutu sisule, vajadusel küsib küsimusi																					
Keskendub muudele tegevustele																					
On rahutu, vajab korralekutsumist																					
Osalemine kuulamisjärgsetes tegevustest																					
Osaleb aktiivselt kuulamisjärgses arutelus																					
Küsib teemakohaseid küsimusi																					
Ennustab huviga, kuidas lugu edasi võiks minna																					
Keskendub muudele tegevustele																					
Arutelust osa ei võta																					

Märkused/tähelepanekud:

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Maris Märtsin,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose “Regulaarse ettelugemise mõju kuulamisokuse arendamisel 5-7aastaste laste näitel”, mille juhendaja on Ilona Võik, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Maris Märtsin

16.05.2022